

Kaj Birket-Smith

20. januar 1893 – 29. oktober 1977

Med fhv. overinspektør ved Nationalmuseet og lektor ved Københavns Universitet, dr. phil. & scient. Kaj Birket-Smith har Danmark mistet en betydelig videnskabsmand, en af de førende inden for sit felt og kendt over store dele af verden som forfatter til flere populær-videnskabelige bøger.

Som søn af overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket, dr. phil. Sophus Birket-Smith, voksede han op i en atmosfære af bøger og videnskab, hvad der kom til at præge ham hele livet. Kun 15 år gammel havde han allerede fået trykt tre artikler, alle med emner hentet fra etnografien, som var hans hovedinteresse. Han blev student i 1910, og da etnografi dengang ikke doceredes ved Københavns Universitet, valgte han at studere geografi, som det fag der lå nærmest. Som lærer i faget var han så heldig at få professor H. P. Steensby, der fik stor betydning for Birket-Smiths videnskabelige løbebane. Han har således sikkert været medvirkende til, at Birket-Smith i 1912 rejste til Vestgrønland som deltager i en zoologisk ekspedition, og det er da også Steensbys teori om eskimokulturens oprindelse, der ligger til grund for Birket-Smiths egen disputats.

Birket-Smith blev i 1917 magister i geografi, men bortset fra et par afhandlinger beskæftigede han sig kun lidt med rent geografisk forskning. Etnografien var hans felt, og det var som etnograf og navnlig som eskimoforsker hans navn blev kendt i videnskabelige kredse verden over. Hans første større videnskabelige arbejde, »Ethnography of the Egedesminde District with Aspect of the General Culture of West Greenland«, der kom i 1924, var resultatet af knapt to måneders ophold i Grønland, hvor hans hovedopgaver var at indsamle etnografika til Nationalmuseet, men som han også benyttede til at drive studier i marken. På basis af disse, suppleret med litteraturstudier skrev han et værk, der må betegnes som en Vestgrønlands etnografi, og som nu regnes blandt eskimolitteraturens klassikere.

Inden bogen var helt færdig, var Birket-Smith i felten igen, denne gang i arktisk Canada som medlem af 5' Thule Ekspedition 1921-24 under Knud Rasmussens ledelse. Her fik han for første gang lejlighed til at leve i nær kontakt med eskimoer gennem længere tid, hvorved han erhvervede det dybtgående kendskab til deres levevis og tankegang, som han senere gav udtryk for i videnskabelige artikler og afhandlinger og i populære bøger. Birket-Smith bidrog til ekspeditionens videnskabelige resultater med ikke mindre end seks afhandlinger, hvoriblandt hans disputats, »The Caribou Eskimos«. I 1933 fik han også lejlighed til at drive studier blandt vesteskimoerne, idet han sammen med den amerikanske etnograf, dr. Frederica de Laguna, tilbragte fem måneder blandt eskimoer og indianere i Prince Williams Sound i Alaska. Ekspeditionen resulterede i tre monografier, af hvilke Birket-Smith skrev en om Chugach Eskimoerne, mens en anden, om Eyak Indianerne, blev skrevet af de to

videnskabsmænd i fællesskab. Når man til de allerede nævnte afhandlinger om eskimoer fra Birket-Smiths hånd føjer et større antal ikke nævnte artikler og afhandlinger samt to populære bøger, »Eskimoerne« og »Guld og grønne skove« om Alaska, kan man uden at overdrive hævde, at ingen har mere end Birket-Smith bidraget til vor viden om eskimoerne.

Udover eskimoområdet har Birket-Smith foretaget feltarbejde på Philippinerne og i Oceanien, begge steder som deltager i en del af »Galatheas Jordomsejling 1950-52«. Hans væsentligste videnskabelige resultat af denne ekspedition er nedlagt i »An Ethnological Sketch of Rennell Island, a Polynesian Outlier in Melanesia.« Men Birket-Smiths interesser og videnskabelige indsats går langt ud over de områder, hvor han har arbejdet i felten. Det fremgår klart af hans samlede litterære produktion, der omfatter over 200 bøger og artikler og er et vidnesbyrd dels om hans uhyre flid dels om hans mangesidighed. Emnerne er hentet fra alle verdensdele og omfatter foruden etnografi, fysisk antropologi, lingvistik, opdagelses- og museumshistorie og, som nævnt, geografi. Birket-Smith var en lærd mand, men han besad samtidig den for videnskabsmænd sjældne evne at kunne skrive populært. Han var en fin stilist og kunne gøre selv det vanskeligst tilgængelige stof levende og let fatteligt. Det er derfor ikke mærkeligt, at hans populære bøger fik så stor udbredelse, som tilfældet er. Flere af hans bøger er oversat, således er »Eskimoerne« udkommet på fire og »Kulturens Veje« på mindst ti fremmede sprog.

Birket-Smith var knyttet til Nationalmuseet i 35 år, deraf de 23 som leder af Etnografisk Samling. Han ydede en meget betydelig indsats ved nyopstillingen af samlingerne efter overflytningen fra Prinsens Palæ til den nuværende del af museet, og han arbejdede utrættelig på at udbygge samlingerne på de områder, der var svagest repræsenteret. I 1945 fik han oprettet et lektorat i etnografi ved Københavns Universitet, hvor han var en afholdt og inspirerende lærer.

Helge Larsen